

Kulturdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Oslo, 26. mars 2021

FORLEGGERFORENINGENS INNSPILL TIL GJENNØRING AV DIGITALMARKEDSDIREKTIVET

Det vises til høring med frist 26. mars 2021.

Forleggerforeningen er en bransjeorganisasjon for forlag som representerer den vesentlige del av bokomsetningen i Norge. Forleggerforeningen har over 90 medlemsforlag. Foreningen tar hånd om fellestiltak og service overfor medlemsforlagene.

Forleggerforeningen er medlem av Kopinor og Norwaco. Som medlem av disse foreningene stiller Forleggerforeningen seg bak Kopinor og Norwaco sine høringssvar.

Forleggerforeningen har svart på de spørsmålene som særlig angår Forleggerforeningen og dets medlemmer. Oppsummert er det:

- Ved implementering har lisenser forrang («license override»).
- Det bør ikke innføres ytterligere unntak for bruk i undervisning enn det vi allerede har - Klasseromsregelen må fjernes/begrenses.
- Det er ikke behov for mer enn minimumsimplementering av reglene om ute-av-handelen verk.
- Det er ikke nødvendig med endringer om eksemplarframstilling til konserverings- og sikringsformål.
- Artikkel 16 gjennomføres i norsk rett slik at bokforlag som andre rettighetshavere får kompensert inntektstap som følge av unntaksbestemmelsene i Åndsverkloven.
- Direktivets artikkel 18 er allerede ivaretatt av gjeldende norsk rett.

Forleggerforeningen vil for øvrig, som Kopinor, be departementet om å innskrenke rekkevidden og praktiseringen av forskrift til åndsverkloven § 49, § 1-10 a og § 1-10 b om tilgang til pliktavlevert materiale. Bestemmelsene har ikke tilstrekkelig hjemmel i åvl. § 49, og de er dessuten ikke forenelige med opphavsrettsdirektivet art. 5(3) bokstav a og bokstav n. Vi viser notat vedlagt Kopinors høringssvar oversendt Kulturdepartementet i 7. mars 2019. Forskriftsbestemmelsene harmonerer også dårlig med digitalmarkedsdirektivet.

Fremstilling av eksemplar for tekst- og datautvinning (artikkel 3 og 4)

1. Bør bestemmelsene som skal gjennomføre unntakene i artikkel 3 og 4 også gjelde for fotografiske bilder som har vern etter åndsverkloven § 23, selv om det ikke følger av direktivet?

2. Skal bestemmelsene tolkes slik at eksemplarframstilling og uttrekk til tekst- og datautvinningsformål kan gjøres av alt materiale som er åpent tilgjengelig på Internett?

Innspill

Både artikkel 3 og 4 må leses i sammenheng med formålet; artikkel 3 tekst- og datamining av verk som forskningsinstitusjoner har lovlig adgang til med henblikk på vitenskapelig forskning, artikkel 4 utelukkende med henblikk på undervisningsbruk/ikke-kommersielle formål

Materiale som kan fremstå som åpent tilgjengelig på Internett, vil regelmessig være underlagt opphavsrettsnotiser og andre juridiske forbehold, så en tolkning som innebærer fritt frem for det som er «åpent tilgjengelig på Internett», vil være i strid med direktivet.

Vi gjør også oppmerksom på artikkel 4 nr. 2 hvor det fremgår at medlemsstatene kan fastsette begrensning for særlige typer verk eller frembringelser. For læremidler og faglitteratur er det utviklet lisensordninger som tilsier at disse verkene bør unntas fra artikkel 4.

3. Hvilke type tiltak bør kunne anses som «tiltak for å sikre sikkerheten og integriteten» etter artikkel 3 nr. 3?

Innspill

Vi leser det slik at det her siktes til teknisk og juridiske sperrer.

4. Innebærer artikkel 4 en rett til å digitalisere materiale for å utføre tekst- og datautvinning?

Innspill

Nei, det kan vi ikke se.

5. Hvordan kan det etableres en felles standard for tekst- og datautvinning?

Innspill

Gjennom høringsmøter hvor de berørte rettighetshaverne inviteres.

Bruk av verk og andre beskyttede arbeider i grensekryssende opplæringsvirksomhet og åndsverklovens øvrige undervisningsbestemmelser (artikkel 5 og anmodningsvedtak ifm. § 43)

6. Bør enkelte typer verk eller former for bruk ikke omfattes av unntaket? Hvis ja, hva bør unntas og hva er begrunnelsen for dette?
7. Hvilke vurderinger bør gjøres for å avgjøre om bruken er til «illustrasjonsformål» i undervisningen?

8. Hvordan kan det avgjøres om det har skjedd en skade som er påført rettighetshaverne på grunn av bruken, og hvor stor må denne skaden være før den utløser et krav om eventuell kompensasjon?

Innspill

Forleggerforeningen mener at den eneste riktige måten å implementere digitalmarkedsdirektivets art 5 på, er å gjøre bestemmelsen i art. 5(2) om lisensforrang («license override») til hovedregel, slik at unntaket i art. 5(1) blir nettopp et unntak også nasjonalt. Samtidig bør fribruksbestemmelsen knyttes til betaling av vederlag, altså en rimelig kompensasjon.

Det bør ikke innføres ytterligere unntak for bruk i undervisning enn det vi allerede har.

Undervisningsinstitusjoner tilgodeses i dag gjennom fribruksregler, tvangslisenser og avtalelisenser, hvor også digital bruk omfattes. Så lenge direktivet også gir rom for at unntak kan erstattes med passende lisenser, ser vi ingen grunn til at de eksisterende avtaleløsninger som finnes i det norske markedet skal måtte erstattes av ytterligere unntak/fribruksbestemmelser. Dette vil også stride mot departementets uttalte forutsetning om at «det er et selvsagt utgangspunkt at bruk av åndsverk i undervisning skal klareres med rettighetshaverne» (Prop. 104 L (2016-2017) s. 164).

I den grad det skulle være behov for unntak i norsk lovgivning ved gjennomføringen av art. 5, så vil det være mulig å innføre en tvangslisens for bruk av verk til illustrasjon i undervisningen for de sjeldne tilfeller der det ikke skulle finnes lisensieringsmuligheter, men fra denne bestemmelsen må unntas materiale som er utarbeidet for undervisningsbruk. Forleggerforeningen minner om at det omsettes undervisningslitteratur for over 100 millioner i året. Det er næring med tusentalls av arbeidsplasser. En tvangslisens som utformes for vidt kan påføre uopprettelig skade. Tap i inntekter vil virke kontraproduktivt for utvikling av nye, moderne læremidler og materiale for undervisning. Når det gjelder «materiale som hovedsakelig er beregnet på utdanningsmarkedet», må fortale (23) forstås slik at rettighetshaverne her alltid bevarer den fulle enerett til å treffe avgjørelse om tillatelse til bruk av slikt materiale i undervisningsinstitusjoner.

I de fleste tilfeller innebærer begrepet illustrasjonsformål at det kun anvendes deler av eller utdrag fra verk. Bestemmelsen kan ikke gi hjemmel til bruk som trer i stedet for innkjøp av materiale som primært er beregnet på utdanningsmarkedet. Det vises i den forbindelse til direktivets fortale (21). Kun bruk som er nødvendig for undervisningsaktiviteten omfattes, jf. fortale (22).

Det oppstilles krav om at det må skje en egentlig kunnskapsformidling, dvs. at aktiviteten skal rekke ut over det rent symbolske og underholdende. Her mener vi at «undervisning» slik det forstås i henhold til gjeldende § 46, bør legges til grunn, nemlig at det må være snakk om kunnskapsformidling i organisert form som er systematisk og har en viss sammenheng over tid (jf. Ot.prp nr 15 (1994-95) pkt 1.7.4 s. 55).

Art 5(4) er en hjemmel for at det skal betales vederlag, altså i form av en tradisjonell tvangslisens. Det er ikke nødvendig at det først skal dokumenteres en «skade». Grunnlaget for at rettighetshaver skal ha vederlag, er det samme som andre steder i det opphavsrettslige system; de påføres tap ved at de ikke får rimelig betaling for bruken av deres verk og prestasjoner. Dersom det innføres et unntak på

undervisningsområdet som erstatter dagens avtalelisens, må rettighetshaverne kompenseres for det vederlag de ellers ville fått gjennom avtale.

9. Hvordan bør klasseromsregelen i § 43 tredje ledd se ut?

Innspill

Vi mener begrunnelsen for at klasseromssituasjonen er utenfor opphavers enerett er i strid med internasjonale forpliktelser, herunder Digitalmarkedsdirektivet, se blant annet fortalen (6):

De undtagelser og innskærnkninger, der er fastsat i dette direktiv, har til formål at skabe en rimelig balance mellem ophavsmænds og andre rettighedshavers rettigheder og interesser på den ene side og brugernes på den anden side. De kan kun anvendes i visse specielle tilfælde, der ikke strider mod den normale udnyttelse af værker eller andre frembringelser og ikke indebærer urimelig skade for rettighedshavernes legitime interesser.

Vi viser også til direktivets artikkel 5 nr. 2.

Så vidt vi kan forstå følger det av EU-retten at medlemsstater ikke kan fastsette en lovbestemmelse om at klasseromsundervisning er privat når det er snakk om «overføring til allmennheten», jf. ECJ-117/15 (Reha Training). Ved klasseromsundervisning hvor det brukes opphavsrettslig beskyttet materiale i form av overføring, er bruken normalt å anse som en overføring til allmennheten i EU-rettens forstand. Etter EU-retten er klasserom omfattet av art. 5 og overføring i klasserom er overføring til allmennheten etter Opphavsrettsdirektivets art 3. EU-retten må forstås slik at overføring i klasserom er overføring til allmennheten, ikke privat bruk.

Vi ber derfor om at bestemmelsen oppheves. Såfremt departementet ønsker å videreføre klasseromunntaket, må den presiseres slik at enhver fremføring og overføring i skolen av materiale primært beregnet til utdanningsmarkedet, alltid krever avtale. Forslag:

Fremføring og overføring i ordinær klasseromsundervisning anses å skje innenfor det private området med mindre det gjelder fremføring og overføring i skolen av materiale primært beregnet til utdanningsmarkedet.

10. Har det skjedd endringer i bruk etter at klasseromsregelen ble lovfestet, som har ført til at rettighetshavernes interesser har blitt urimelig tilsidesatt?

Innspill

Vi har fått opplyst av Norwaco at kommuner sier opp, eller ikke ønsker å inngå avtale med Norwaco under henvisning til klasseromsbestemmelsen. Rettighetshaverne taper vederlag fordi skoleeier mener de ikke trenger en avtale, noe som er et direkte resultat av klasseromsbestemmelsen. Flere kommuner har varslet at de vurderer å si opp avtalen av samme grunn. Dette vil i så fall medføre ytterligere tapte inntekter for rettighetshaverne i fremtiden.

Omfanget av skaden er økende. Den siste tiden med nedstenging har skapt større og større «digitale klasserom». Klasseromsbestemmelsen virker som et påskudd for å redusere lisensavgifter.

11. Foreligger det endringsbehov i andre undervisningsbestemmelser?

Bevaring av kulturarv (artikkel 6)

12. Er det behov for endringer eller justeringer i åndsverklovens bestemmelser om eksemplarframstilling til blant annet konserverings- og sikringsformål?

Innspill

Vi kan ikke se at gjennomføring av direktivet gir behov for endringer i åndsverklovens bestemmelser om eksemplarframstilling til konserverings- og sikringsformål, da direktivets krav dekkes av de gjeldende bestemmelser.

13. Er definisjonen av «kulturarvinstitusjoner» i artikkel 6 sammenfallende med de institusjonene som omfattes av forskrift til åndsverkloven § 1-1?

Innspill

Definisjonen i artikkel 6 sammenfaller med institusjoner omfattet av forskrift til åvl § 1-1.

14. Bør bestemmelsen som gjennomfører artikkel 6 også gjelde for rettigheter knyttet til fotografiske bilder etter åndsverkloven § 23?

Felles bestemmelser (artikkel 7)

15. Skal dette forstås som at avveiningene opp mot tretrinns-testen allerede er gjort av EU-lovgiver, eller legger direktivet opp til at ytterligere avveininger skal skje på nasjonalt nivå?

Innspill

Slik vi forstår artikkelen, må det i det enkelte EØS-land vurderes om gjennomføringen kan forsvares i lys av tretrinns-testen, siden landene har atskillig frihet til å definere unntakene og til å fastsette regler for kompensasjon. Etter tretrinns-testen vil f.eks. adgangen til unntak i utgangspunktet være større dersom det ytes vederlag. For Norges del vil det ved en videreføring av avtalelisensbestemmelsene neppe ha noen praktisk betydning.

Kulturarvinstitusjoners bruk av verk og andre beskyttede arbeider som ikke lenger er i handelen (artikkel 8)

16. Hvordan vil gjennomføring av direktivets artikkel 8 påvirke eksisterende avtalelisensregler?

17. Hvordan bør forholdet mellom åndsverkloven § 50 om avtalelisens for bruk av verk i arkiv, bibliotek og museer, og direktivforpliktelsene i art 8 vurderes?
18. Er det hensiktsmessig å fastsette særlige krav for å avgjøre om verk eller andre beskyttede arbeider kan lisensieres som verk som ikke lenger er i handel?
19. Hvilke krav kan være hensiktsmessige? Hvilke fordeler og ulemper kan det å oppstille slike krav medføre?
20. Hva bør en «rimelig innsats» innebære, for å avgjøre om et verk ikke lenger er i handelen? Og hva bør konsekvensene være dersom det ikke gjøres en tilstrekkelig innsats?

Innspill

Åvl. § 50 om avtalelisens for bruk av verk i arkiv, bibliotek og museer tilrettelegger for å inngå avtaler om alt utgitt materiale, norsk og utenlandsk, uavhengig av om det fortsatt er i eller ute av handelen. Denne bestemmelsen bør videreføres og dermed fortsatt muliggjøre avtaler som Bokhylla-avtalen mellom Nasjonalbiblioteket og Kopinor.

Vi antar derfor at artiklene 8–11 vil få liten relevans for bruk i Norge. Bestemmelsene vil kun være aktuelle dersom det er behov og interesse for klarering (mot vederlag) av grense-overskridende bruk, og da kun av verk som hovedsakelig er utgitt i Norge og som ikke lenger er i handelen. Det synes derfor hensiktsmessig med en minimumsimplenering og at det gis en forskriftshjemmel til å fastsette mer detaljerte bestemmelser ved behov (ref. spørsmålene 18–20).

Bruk over landegrensene (artikkel 9)

21. Hvordan bør det legges til rette for grensekryssende bruk av verk som ikke er i handel?

Innspill

Dette er et relativt lite problem for norskspråklig litteratur. Det må etableres en sikker avlevering på lisensvilkår.

Opplysningstiltak (artikkel 10)

22. Er det behov for å lovfeste informasjonstiltak ut over det artikkel 10 krever?
23. Skal den enkelte kulturarvinstitusjonen eller kollektive forvaltningsorganisasjonen selv melde inn informasjonen til den felleseuropeiske nettportalen, eller bør en sentral nasjonal virksomhet ha ansvaret for dette?

Innspill

En sentral nasjonal virksomhet bør være ansvarlig institusjon for innmelding til den felleseuropeiske nettportalen.

Dialog mellom berørte parter (artikkel 11)

24. Hvordan er det hensiktsmessig å etablere en slik dialog?

Innspill

Gjennom høringsmøter hvor de berørte rettighetshaverne inviteres.

Avtalelisens (artikkel 12)

25. Åndsverkloven § 63 tredje ledd stiller krav til organisasjoner som kan inngå avtale med avtalelisensvirkning. Hvilke endringer bør gjøres i denne bestemmelsen som følge av artikkel 12? Hvilke praktiske konsekvenser antas det at gjennomføring av direktivforpliktelsen vil få?

26. Hvordan bør forpliktelsen om å informere rettighetshaverne gjennomføres? Bør det innføres en notifikasjonsordning, eventuelt kombinert med en stillstandsperiode?

Innspill

I Norge har vi innført bestemmelser både om avtalelisens for bestemte formål og generell avtalelisens som kan anvendes for spesielle formål. De spesifiseringer som gjelder for adgangen til å inngå avtaler med avtalelisensvirkning, og de spesifiseringer som er forutsetninger for generelle avtalelisenser, tilfredsstillende direktivets krav. Det er etter vårt syn ikke behov for endringer i de norske avtalelisensbestemmelsene. Vi viser for øvrig til Kopinor og Norwaco sine høringssvar til spørsmålene om avtalelisens.

Forhandlingsordning (artikkel 13)

27. Begrepet «videobestillingstjenester» er ikke definert i direktivet og det finnes ikke et enhetlig begrep i EU-retten. Videobestillingstjenester beskrives i åndsverkloven § 3 andre ledd bokstav d om overføring til offentligheten. Er det behov for å presisere begrepet utover dette?

28. Hvordan bør forhandlingsordningen i artikkel 13 gjennomføres? Kan ordningen legges til Riksmekleren på samme – eller tilnærmet samme – måte som for avtalelisensavtaler etter åndsverkloven § 65 første ledd første punktum, jf. forskriften §§ 4-6 og 4-7, og hvilke endringer bør i så fall gjøres i disse bestemmelsene?

29. Hvordan bør forhandlingsordningen praktiseres der rettighetene til et audiovisuelt verk tilkommer flere rettighetshavere? Bør brukerne kunne kreve å få bistand til forhandlinger med alle de ulike rettighetshaverne?

Innspill

Vi viser til Kopinor og Norwaco sine høringssvar.

Billedkunst som ikke er vernet av opphavsrett (artikkel 14)

30. Begrepet «billedkunst» er ikke definert i direktivet. Er det behov for en presisering av begrepet og bør begrepet omfatte mer enn det som følger av eksemplifiseringen i åndsverkloven § 2 andre ledd bokstav g («malerier, tegninger, grafikk og lignende billedkunst»)?
31. Er det behov for å gjøre endringer i åndsverkloven § 23 om eneretten til fotografiske bilder ved gjennomføringen av direktivet artikkel 14?

Vern av pressepublikasjoner (artikkel 15)

32. Hva utgjør en «passende andel» etter artikkel 15 nr. 5, og hvem avgjør om andelen er passende?
33. Hvordan bør opphavers rett til vederlag etter artikkel 15 nr. 5 forvaltes?
34. Hvilken praktisk betydning vil det nye vernet få?

Innspill

Vi viser til og stiller oss bak hovedpunktene i Mediebedriftenes Landsforenings høringssvar.

Rimelig vederlag (artikkel 16)

35. Bør artikkel 16 gjennomføres i norsk rett og i så fall hvordan?

Innspill

Ja. For å oppnå harmoni med Digitalmarkedsdirektivet ber vi om følgende bestemmelse i åndsverkloven:

I tilfelle opphaver har overdratt en rettighet eller en lisensrettighet til en utgiver, er denne overdragelsen et tilstrekkelig rettsgrunnlag for at utgiver kan kreve kompensasjon for anvendelse av verket i henhold til §§ 26, 44, 45 og 56.

I dag inngår forlag avtaler om utgivelse av tekst, illustrasjoner, bilder m.m. De fleste bidragene i en bok er vernet av opphavsrett. Forlagene har en avledet rett til disse opphavsrettighetene, men de ikke lovfestet selvstendige produsentrettigheter til egen innsats. Å fremstille forlagsprodukter er arbeid som krever både tid, kunnskap og praktiske ferdigheter, men som hovedregel har ikke dette opphavsrettslig vern som et åndsverk. I den grad redaktører har utformet tekst og annet som ellers ville kunne kvalifisere som åndsverk, så er det ingen praksis for at forlagsansatte eller forlag hevder slik rett. Åndsverkloven har en

viss rettsbeskyttelse av enkelte «naborettigheter» eller «nærstående rettigheter», produsentrettigheter, katalogrettigheter, utøvende kunstners rettigheter og rettigheter til fotografiske bilder. Åndsverkloven § 20 etablerer et produsentvern for tilvirkeren av fonogrammer og film. Bestemmelsen dekker ikke forlagsprodukter utover de som er lydbasert. Bokforlagets forretningsmessige investeringer i verket vil kunne ha beskyttelse mot illojal utnyttelse fra konkurrenter etter markedsføringsloven (prinsippet om «satsbeskyttelse»), men dette gir ikke andel av vederlaget for bruk av verket som er foretatt i henhold til opphavsrettslige unntaksregler.

Kompensasjon for kopiering til privatbruk gis til «opphavere», jf. åndsverkloven § 26. «Opphavere» tolkes som de som har selvstendige rettigheter etter åndsverkloven. Det vil si at opphavere og «tilvirkere av lyd og film» (inkludert lydbokprodusenter) får, men ikke tradisjonelle bokforlag. Bokforlag får med andre ord ikke andel av blant annet privatkopieringspotten, til tross for at forlagets innsats er omfattende og avgjørende. Det er ulogisk og urimelig. Det gjelder særlig rikt illustrerte bøker og bøker med bidrag fra flere forfattere, men også det økende antall utgivelser som er initiert og strukturert av forlaget, hvor mange forskjellige rettighetshavers bidrag er involvert, og hvor forlagsansatte bidrar vesentlig til verkets tilblivelse og form. Samlet sett tilsier disse forholdene at et bokforlag har et like stort rettmessig krav på å få kompensert inntektstap som følge av unntaksbestemmelsene i åndsverkloven. Det er god grunn til at rettighetshavere får kompensasjon fra staten for tålt «privat bruk», men det må også gjelde bokforlag all den tid bestemmelsen om privat bruk nå også dekker litteratur.

Bruk av beskyttet innhold av tilbydere av nettbaserte innholdsdelingstjenester (artikkel 17)

36. Departementet har registrert at flere aktører på rettighetshaversiden har store forhåpninger til at bestemmelsen vil generere økte inntekter. Hvilke analyser ligger til grunn for en slik vurdering?
37. Hvordan bør artikkel 17 nr. 2 om lisensavtalens utstrekning gjennomføres? Alternativer: 1) Ved at det lovfestes at avtaler inngått mellom delingstjeneste og rettighetshaver også skal gjelde for brukere slik at avtalen får en utvidet virkning; 2) innføre et unntak som fastslår at brukere fritt kan laste opp verk som delingstjenesten har inngått avtale om; eller 3) regulere at avtaler som inngås mellom delingstjeneste og en rettighetshaver skal omfatte og regulere spørsmål om brukerens utnyttelse.
38. Kan og bør forpliktelsen til å innhente tillatelse etter artikkel 17 nr. 4 konkretiseres? For eksempel hvis en tjeneste inneholder en stor mengde av en viss verkstype, er det tilstrekkelig å inngå avtale med kollektive forvaltningsorganisasjoner som representerer rettighetshaverne til slike verk og større aktører, eller må det også inngås avtaler med mindre aktører? Kan delingstjenester anses for å ha «gjort sitt ytterste for å innhente tillatelse» dersom de takker nei til et tilbud om lisensavtale, herunder dersom lisensgiver stiller urimelige krav til lisensavgiften?
39. Delingstjenester skal deaktivere tilgang til materiale som rettighetshaver har varslet om og hindre fremtidig opplasting, jf. artikkel 17 nr. 4 bokstav c, samtidig som de ikke skal hindre at lovlig materiale lastes opp av brukerne, jf. artikkel 17 nr. 7. Visse metoder for å hindre tilgang til

ulovlig materiale, vil i praksis også kunne hindre opplastning av lovlig materiale. Direktivet legger derfor opp til at det må gjøres en interesseavveining ved bruk av metoder for hindre tilgang til ulovlig materiale (artikkel 17 nr. 4 bokstav c) opp mot vernet av brukernes rettigheter (artikkel 17 nr. 7). Hva er relevante utgangspunkter og momenter i en slik interesseavveining?

40. I hvilken grad tillater direktivet at delingstjenester bruker automatiserte løsninger, herunder identitets- og filtreringsteknologi, til å hindre tilgang til materiale som rettighetshaver har varslet om, jf. artikkel 17 nr. 4 bokstav c? Er det risiko for at slike automatiske løsninger i praksis vil kunne hindre opplastning av lovlig materiale, jf. artikkel 17 nr.7?

Innspill

Vi kommer tilbake til disse spørsmålene når EU-kommisjonens retningslinjer for gjennomføring av artikkel 17 foreligger.

41. Unntakene i opphavsretten for sitat, kritikk, anmeldelser, samt bruk i karikatur, parodi eller pastisj har tidligere blitt ansett som frivillige for medlemsstatene å implementere. Unntakene gjøres nå obligatoriske innenfor direktivets rammer. Krever unntakene i artikkel 17 nr. 7 andre ledd endringer i den norske åndsverkloven?

Innspill

Vår forståelse er at dette er dekket av åndsverkloven og ulovfestet rett. Det vil muligens være klargjørende med en kodifisering av ulovfestet gjeldende rett.

42. Sett hen til at artikkel 17 ikke er nevnt i artikkel 23 som lister opp ufravelige bestemmelser, har delingstjenester mulighet til å helt eller delvis avtale, for eksempel i sine brukervilkår, at andre vilkår gjelder for bruk av deres tjenester enn det som følger av artikkel 17?
43. Hvordan bør mekanismen for alternativ tvisteløsning etter artikkel 17 nr. 9 gjennomføres? Hvem bør bære kostnaden knyttet til saksbehandlingen?

Sektorspesifikke bestemmelser (artiklene 18 til 23)

44. Er det behov for sektorspesifikke bestemmelser ved gjennomføringen av direktivets avdeling IV kapittel 3? Hva bør i så fall bestemmelsene ta høyde for? Se også konkrete spørsmål om bestemmelsene i kapittel 3 nedenfor.

Innspill

Det kan godt være. For bokbransjen er det anslått at 70-80 prosent av avtalene mellom opphaver og utgiver følger bransjestandarder i normalkontraktene. Når vederlaget i normalkontraktene er fremforhandlet av presumptivt jevnsterke foreningen, forutsettes det i forarbeidene til åndsverkloven at vederlaget er rimelig. For andre sektorer er vårt inntrykk at praksis mer uensartet.

Prinsippet om hensiktsmessig og rimelig godtgjøring (artikkel 18)

45. Er det behov for å gjøre endringer i åndsverkloven § 69 for gjennomføring av direktivet artikkel 18, og i så fall hvilke?

Innspill

Nei, det mener vi er unødvendig. Se nedenfor.

46. I hvilke situasjoner vil engangsbeløp anses som «hensiktsmessig og rimelig» godtgjøring? Hvordan kan det ved avtaleinngåelse vurderes om et engangsbeløp er «hensiktsmessig og rimelig», når partene på tidspunktet for avtaleinngåelse ikke sikkert vet hvilke inntekter som vil genereres ved utnyttelse av verket?

47. Hvordan bør overføringer uten vederlag (som tillates etter fortalen punkt 82) vurderes opp mot artikkel 18 (og artikkel 20)?

Innspill

Forleggerforeningen er tilhenger av at opphavere alltid får rimelig vederlag. Samtidig er det avgjørende for forutberegnelighet og viljen til å investere i opphavsrettigheter at avtaler som den store hovedregel etterleveres. For eksempel må det være adgang til å avtale at det ikke skal betales vederlag hvis det er partenes ønske ved avtaleinngåelsen. Det finnes opphavere som av forskjellige grunner ikke ønsker å kreve vederlag. Et eksempel fra forlagsverdenen er ideelle utgivelser, hvor opphaver eller andre involverte har som hovedoppgave å utgi et budskap, ikke tjene penger. Gjennom avtalefriheten kan dette avtales. Det vil skape stor usikkerhet om utgivere på et senere tidspunkt, etter en opphaver har endret mening, må betale vederlag likevel. Det vil rokke ved utgivelsens konkrete budsjett, og generelt virke investeringsdempende.

Det samme gjelder engangsbetaling. Ofte vil partene med åpne øyne foreta en risikovurdering hvor en opphaver pga av usikkerhet mht fremtidig inntjening vil foretrekke en engangsbetaling.

For bokbransjen er det altså slik at en høy grad av organisasjonsgrad, og bransjekontrakter med vederlag fremforhandlet av jevnsterke foreninger, og dette bidrar til etterlevelse av artikkel 18. Hensikten med det nye direktivet er å innføre et snevert unntak fra avtalefriheten når særlig sterke hensyn gjør seg gjeldende. En slik adgang finnes allerede i norsk avtalerett (avtaleloven § 36, læren om bristende forutsetninger). Domstolene har allerede anledning til å fange opp tilfeller hvor etterfølgende avtalerevisjon er rimelig. I den grad søksmålsterskelen har blitt ansett for høy for opphavere, kan småkravsprosessreglene avhjelpe dette.

48. Er det forskjell mellom «appropriate and proportionate» i artikkel 18 og «appropriate and fair» i artikkel 20 (oversatt til «hensiktsmessig og rimelig» i de norske oversettelsene av begge bestemmelsene)?

Innspill

Det er vanskelig å se for seg at en «appropriate and proportionate» ikke også er rimelig, men svaret på dette spørsmålet finnes muligens hos lovgiver? Vi har ikke vært i stand til å lese noe ut av fortalen.

Innsynskrav (artikkel 19)

49. Hva anses som «relevant informasjon» etter direktivet artikkel 19? Dersom «relevant informasjon» varierer fra sektor til sektor, bør dette komme til uttrykk i lovgivningen, og i så fall hvordan?
50. Hvordan skal innsynskravet i artikkel 19 praktiseres av de som har rettigheter til mange verk, herunder verk med flere opphavere?
51. Informasjon som anses «relevant» for opphavere eller utøvende kunstnere etter artikkel 19 vil i visse tilfeller utgjøre avtalemotpartens forretningshemmeligheter. Hvordan bør dette forholdet håndteres?
52. Etter punkt 74 i direktivets fortale er det ikke et behov for kompensasjon dersom utnyttingen har opphørt. Hvordan skal opphaver eller utøvende kunstner klare å skille en situasjon hvor utnyttingen har opphørt fra en situasjon hvor verket/prestasjonene utnyttes uten at det gis informasjon om utnyttelsen?
53. Hvordan bør en anmodning om informasjon etter artikkel 19 nr. 2 gis til underlisenstakere og hvordan bør informasjonen fra underlisenstakere formidles til opphavere/utøvende kunstnere eller deres representanter, herunder skal det formidles direkte eller indirekte via lisenstaker?
54. Bør Norge benytte seg av muligheten til å begrense kravet til informasjon etter artikkel 19 nr. 3? I så fall, i hvilke tilfeller er det relevant?
55. Hvilke særtrekk i de ulike sektorene bør vektlegges ved gjennomføring av innsynskravet? Hvordan bør dette skje – gjennom sektorspesifikk lovgivning eller på annen måte?
56. Etter direktivet artikkel 19 nr. 3 kan medlemsstatene fastsette at i tilstrekkelig begrunnede tilfeller der den administrative byrden som følger av innsynsforpliktelsen, vil bli uforholdsmessig i lys av inntektene fra utnyttingen av verket eller fremføringen, skal kravet begrenses til de typene og den mengden informasjon som med rimelighet kan forventes i slike tilfeller. Når anses den administrative byrden som uforholdsmessig? Hva anses som rimelig type og mengde informasjon i de tilfeller hvor innsynskravet begrenses?
57. Bør det gjøres unntak fra innsynskravet der bidraget fra opphaver/den utøvende kunstneren ikke er betydelig i slike situasjoner som artikkel 19 nr. 4 tilsikter? I så fall, når anses et bidrag som ikke betydelig?
58. Bør det innføres særskilte regler om tariffavtaler, jf. artikkel 19 nr. 5?

59. Bør manglende rapportering sanksjoneres, og i så fall hvordan?

Innspill

Som tidligere nevnt vil de fleste rettighetsoverdragelsene i bokbransjen være regulert av normalkontrakter. Etter disse vil forlaget ha en oppgaveplikt. F.eks. slik for utgivelse av skjønnlitteratur for barn og ungdom:

- a. For hvert opplag som trykkes kan forfatteren kreve at forlaget uten ugrunnet opphold sender forfatteren skriftlig oppgave fra trykkeriet eller den som ellers mangfoldiggjør verket, over antall fremstilte eksemplarer.
- b. Etter hvert kalenderår hvor det er foregått vederlagspliktig salg (salgsåret) skal forlaget sende en salgsoppgave til forfatteren. Denne salgsoppgaven skal sendes ut slik at forfatteren får rimelig tid til å levere selvangivelse til fastsatt frist.
- c. Salgsoppgaven skal for perioden opplyse om antall eksemplarer på lager ved årets begynnelse, trykt opplag, restbeholdning ved årets slutt, antall solgte eksemplarer, forfatterens vederlag og avregning mot eventuelt forskudd. Er restopplaget i perioden helt eller delvis makulert, skal det oppgis hvor mange eksemplarer dette gjelder.
- d. Forfatteren kan, innen 3 måneder etter at han mottok trykkerioppgave eller salgsoppgave, kreve en bekreftelse fra statsautorisert revisor om at salgsoppgaven stemmer med forlagets regnskaper.
- e. Forfatteren samtykker i at forlaget kan utstede salgsdokumentasjon på forfatterens vegne i henhold til forskrift om bokføring § 5-2-1.

Forleggerforeningen mener dette er en fornuftig regulering ovenfor rettighetshavere som er sentrale for en utgivelse. Mindre bidragsytere vil som regel ha mindre behov for rapportering, særlig de som har mottatt engangsvederlag for et mindre bidrag.

Forleggerforeningen gjør også oppmerksom på at produsentleddet vil iblant være prisgitt den informasjonen det får fra salgsleddet. Ved digital strømmefordeling f.eks., vil både forlag og forfatter kunne ha ønsker om bedre rapportering fra salgsleddet, men dette må naturlig nok balanseres opp mot salgsleddet manglende ønske og mulighet til å avdekke salgstall for andre aktører.

Ordning for avtalejustering (artikkel 20)

60. Ved forberedelsen av den nye åndsverkloven var det en diskusjon om det ved vurderingen av om et vederlag er rimelig etter § 69, skulle tas hensyn til etterfølgende forhold eller ikke. Bør gjennomføringen av direktivet artikkel 20 på denne bakgrunnen sees i sammenheng med gjennomføringen av artikkel 18, jf. åndsverkloven § 69, eller bør artiklene i større grad gjennomføres adskilt fra hverandre?
61. Hvordan står begrepet «urimelig lav» i artikkel 20 seg mot begrepet «urimelig» i avtaleloven § 36? Bør ordningen for avtalejustering etter artikkel 20 gjennomføres som en egen bestemmelse i

åndsverkloven, eller er avtaleloven § 36 tilstrekkelig? Dersom det innføres en egen bestemmelse i åndsverkloven, hva blir forholdet til avtaleloven § 36? Skal bestemmelsen i åndsverkloven gjelde istedenfor avtaleloven § 36, eller skal bestemmelsene gjelde parallelt?

Innspill

Det er ikke behov for en bestemmelse i tillegg til avtaleloven § 36.

62. Hva er forholdet mellom vurderingene av hva som er en «ytterligere, hensiktsmessig og rimelig godtgjøring» etter artikkel 20 og en «hensiktsmessig og rimelig godtgjøring» i artikkel 18?
63. Bør og kan det uttrykkelig reguleres at også opphaveres og utøvende kunstneres representanter kan kreve justering etter artikkel 20? Ifølge fortalen punkt 78 bør identiteten til opphavere og utøvende kunstnere vernes av deres representanter så langt det er mulig. Hvordan kan en vurdere om en godtgjøring er urimelig uten å avsløre identiteten til opphaver/utøvende kunstner, og hvordan bør dette håndteres i norsk rett ved gjennomføring av direktivet?

Innspill

Vi vil advare mot at det blir tillatt å fremme krav fra anonyme, all den tid det må foretas en konkret vurdering av om et vederlag er rimelig.

Twisteløsning (artikkel 21 og anmodningsvedtak ifm. åndsverkloven § 69)

64. Er det behov for en alternativ tvisteløsningsordning for behandling av tvister etter artiklene 19 og 20?

Innspill

Nei.

65. Er det obligatorisk for statene å ha en prosedyre for alternativ tvisteløsning etter artikkel 21 gitt bruk av begrepet «bør» i fortalens punkt 79?

Innspill

Nei.

66. Etter artikkel 21 skal en prosedyre for alternativ tvisteløsningsordning være frivillig, mens det følger av fortalens punkt 81 at bestemmelser om prosedyrer for alternativ tvisteløsning bør være obligatoriske og ufravikelige. Hva innebærer dette? Skal den ene parten alltid kunne tvinge den andre til å delta i alternativ tvisteløsning, også om den andre parten (i stedet) ønsker ordinær domstolsbehandling (og kanskje uansett vil kreve domstolsbehandling i etterkant)?

Innspill

Nei.

67. Vil det være særskilt behov for en alternativ tvisteløsningsordning for behandling av tvister etter åndsverkloven § 69 dersom det innføres en tvisteløsningsordning knyttet til artikkel 20 om reforhandling av kontrakter? Hva er i så fall begrunnelsen for et slikt behov (gitt at EU ikke har sett det samme behovet)?

Innspill

Nei

68. Hvordan bør en eventuell tvisteløsningsordning se ut, spesielt med tanke på at rettsikkerhetshensyn skal ivaretas og at denne typer tvister vil være svært ulike? Hva vil fordelene med en alternativ tvisteløsningsordning være dersom mange av tvistene uansett vil prøves av domstolene i etterkant? Og hva skal domstolene kunne prøve – bare gyldigheten av vedtaket eller skal saken også kunne fortsette partene imellom? Bør en eventuell tvisteløsningsordning forbeholdes saker hvor tvistesummen er begrenset oppad til en viss sum (småkrav)?
69. Til hvilke stadier i prosessen bør eventuelle særskilte bestemmelser om tvisteløsning knytte seg til? En kan se for seg i alle fall to stadier i prosessen: For det første i forhandlingen, som hjelp til å komme frem til avtale ved (frivillig) mekling eventuelt kombinert med nemnd eller voldgift. For det andre etter at avtale er kommet i stand, for vurderingen av om avtalt vederlag er rimelig, jf. artikkel 20, som et alternativ til domstolsbehandling.
70. Vil det ved en ev. tvisteløsningsordning være behov for særskilte saksbehandlingsregler?
71. I forslag til lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv., jf. Prop. 53 L (2020-2021), er det i § 28 en bestemmelse som krever at vederlaget for bruken skal være rimelig. Vil det være behov for at en eventuell tvisteløsningsmekanisme også omfatter tvister om rimelig vederlag knyttet til kollektiv forvaltning av opphavsrett?
72. Vil det være tvisteløsningsbehov knyttet til andre bestemmelser i forslaget til ny lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett?

Oppsigelse av avtale ved manglende bruk (artikkel 22)

73. Kan forslaget fra 2016 være egnet som utgangspunkt for gjennomføring av artikkel 22?

Innspill

I bokbransjen vil slik oppsigelse grunnet ikke-bruk allerede være regulert i normalkontraktene, i bestemmelser som ofte gir en videre oppsigelsesadgang enn forslaget fra 2016. I den grad det skal innføres en generell regel bør det være en deklatorisk regel, såfremt partene ønsker å regulere situasjonen annerledes.

74. Er det behov for sektor-spesifikke regler?

Innspill

Ja, jf. kommentarer ovenfor. Det virker å være store variasjoner mellom bransjene.

Med vennlig hilsen,

Heidi Austlid
Administrerende direktør
Den norske Forleggerforening